

договір - Перший міжнародний документ незалежної України, який забезпечив їй міжнародну підтримку та військову допомогу.

Отже, Універсали Центральної Ради розглядаються як важливі історичні документи, що стали фундаментом української політичної традиції. Їхнє значення виходить далеко за межі 1917-1918 рр., адже саме вони стали ключовим державотворчим етапом на шляху до становлення незалежності України, яка була реалізована у 1991 р.

Література

1. Білоцерківський, Василь Якович. Історія України : навч. посібник / В. Я. Білоцерківський. Вид. 3-є, виправ. і допов. Київ: Центр учб. літ., 2007. 535 с.
2. Маринець Надія, Мараєва Уляна, Побережець Ганна. Патріотичний дух українців як шлях до перемоги. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 44, с. 77–83. Visnyk of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies. Issue 44, P. 77–83.

Побережець Ганна – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства та суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет.

Соловійов Дмитро – здобувач вищої освіти групи М1/1, Миколаївський національний аграрний університет

КИЇВСЬКА РУСЬ ЯК ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Досліджено процес становлення Київської Русі наприкінці IX ст. Розкрито внутрішні передумови об'єднання східнослов'янських племен, роль варягів у формуванні держави та діяльність князя Олега як засновника політичного центру в Києві. Показано значення договорів Русі з Візантією, розвиток торгівлі та посилення соціального поділу, що стали основою для формування феодальних відносин.

У другій половині IX ст. східні слов'яни перебували на етапі завершення родоплемінного ладу. Вони жили окремими племенами, мали власні племінні князівства, що лише частково виконували функції держав.

Серед слов'янських об'єднань того часу вирізнялися поляни, древляни, сіверяни, дреговичі, кривичі та інші. Проте між ними часто виникали суперечки за землю, мисливські угіддя чи контроль над торговими шляхами. Єдиного центру влади не існувало, і це робило слов'ян слабкими перед зовнішніми загрозами [1]. Водночас активно розвивалася торгівля, головним торговим шляхом став знаменитий «шлях із варяг у греки», що з'єднував

Балтійське та Чорне моря через Дніпро. Саме він забезпечував слов'янські землі товарами з Візантії та Скандинавії й поступово перетворював окремі міста на центри економічного життя. Київ, який спершу був укріпленим поселенням полян, завдяки своєму вигідному розташуванню на Дніпрі став стратегічним пунктом контролю над шляхом і мав усі передумови, щоб перетворитися на столицю майбутньої держави.

Поступове утвердження князівської влади пов'язують із варягами, яких слов'яни й фіно-угорські племена запросили для наведення порядку. За літописною традицією, у 862 році Рюрика покликали на княжіння до Новгороду [2]. Після його смерті влада перейшла до його родича Олега, воєводи й опікуна малолітнього Ігоря. Саме Олег виявився тією людиною, яка зрозуміла значення Києва та вирішила перенести туди центр влади. У 882 році він з дружиною рушив на південь, підкорив по дорозі Смоленськ та Любеч, а далі підступом захопив Київ, убивши місцевих правителів Аскольда й Діра. За словами літописця, він промовив тоді: «Хай буде Київ матір'ю городам руським» [3]. Відтоді Київ став політичним центром східнослов'янських земель, а Олег – фактичним засновником єдиної держави, яку пізніше назвали Київською Руссю.

Олег поширив свій вплив на деревлян, сіверян, радимичів, підкорив древлян і змусив їх сплачувати данину. Він встановив так званий «полюддя» – систему збору данини, яка стала головним джерелом князівських прибутків. Хоча ця система часто супроводжувалася насильством, вона дозволила князю утримувати дружину й зміцнювати владу. Київська держава поступово набувала ознак централізованої монархії.

Зовнішня політика Олега теж була спрямована на посилення авторитету Русі. Головним суперником і водночас торговим партнером виступала Візантія. У 907 році Олег здійснив великий похід на Константинополь. Літопис згадує, що князь прибив свій щит на воротах столиці імперії як знак перемоги. Хоча візантійці уникли відкритого бою, похід завершився вигідним для русів договором, який гарантував купцям право торгівлі у Константинополі без сплати мита й забезпечував їм захист. Договір 907 року та пізніший 911 року стали важливими міжнародними угодами, що зміцнили економічні позиції Київської Русі та підвищили її престиж у світі. У цей час Київ перетворювався не лише на політичний, а й на культурний та економічний центр. Через нього проходили каравани купців, місто зростало й багатіло. Сюди стікалися ремісники, торговці, воїни, що створювало основу для розвитку міської культури. Поступово формувалася й дружинна знать – бояри, які допомагали князю керувати державою. У суспільстві посилювався соціальний поділ: поряд із вільними общинниками зростала кількість залежних селян, що платили данину або відбували повинності. Це були перші кроки до утвердження феодальних відносин.

Заснування Київської держави мало величезне значення для подальшої історії українських земель [4]. Воно означало кінець племінної роздробленості й початок формування єдиного політичного організму. Завдяки Київській Русі

слов'яни увійшли до європейського історичного процесу як рівноправний учасник, налагодили дипломатичні зв'язки з могутніми сусідами, створили передумови для розвитку культури й права. Саме в цей період утвердилася ідея Києва як центру східнослов'янського світу, що згодом стала основою державної традиції.

Отже, становлення Київської Русі наприкінці IX ст. було складним і суперечливим процесом, який поєднав внутрішні потреби об'єднання слов'ян із зовнішніми впливами варягів. Роль Олега як організатора, завойовника й дипломата виявилася вирішальною. Він заклав підвалини держави, що існувала кілька століть і стала колыскою східнослов'янських народів.

Література

1. Білоцерківський В. Я. Історія України : навч. посібник / В. Я. Білоцерківський. Вид. 3-є, виправ. і допов. Київ: Центр учб. літ., 2007. – 535 с.
2. Історія України та її державності. Курс лекцій : Навч. посібник / ред. Л. Є. Дещинський. 5-е вид., випр. і доп. Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. 474 с.
3. Побережець Г. Вплив Великого князівства Литовського на розвиток українських земель. Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 квітня 2024 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2024. 200 с. С. 163-165.
4. Дрогомирецька Л., Лахно О., Побережець Г. Переосмислення Київської Русі в сучасній українській історіографії: між імперським міфом та національною самобутністю. Вісник науки та освіти. 2025. № 10(40). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10\(40\)-2656-2679](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10(40)-2656-2679). URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/22585>

Побережець Ганна – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства та суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет.

Стельмах Софія – здобувачка вищої освіти спеціальності D3 Менеджмент, Миколаївський національний аграрний університет

ВОЛИНСЬКА ТРАГЕДІЯ: СПІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ ТА ПОЛЯКІВ

Розглядається Волинська трагедія 1943 р. як складне історичне явище, спричинене глибокими політичними, національними та соціальними конфліктами між українцями та поляками. На основі історичних джерел доводиться, що події мали двосторонній характер: насильницькі дії здійснювали як українські, так і польські збройні формування. Окремо спростовується твердження про особисту відповідальність Степана